

hajlat, a vérmeérséklet stb. is érthetóvé teszi. Ily nyelvi különbségek mellett sok nehézséggel jár az egységes iskolai nyelv elfogadtatása. Ma az a törekvés, hogy a pekingi mandarin nyelvet tegyék a tanítási nyelvévé. Hogy ez mennyiben lesz lehetséges, azt a jövő fogja megmutatni, bár az 1912. évi szept. 26-ikán megjelent miniszteri rendelet ezt sürgősnek tartja, talán megalkotottnak is véli, mert rövid úton elrendelte az általános iskolakötelezettséget. Felesleges magyaráznunk, hogy ez így is mit jelent a mennyei birodalom elmaradt lakosainak. Igaz, hogy a legutolsó 3—4 év alatt az iskolák száma megtízszereződött Kinában, azonban még mindig sokkal több iskolát kell alapítaniok és fognak is alapítani. Jóllehet a terv végrehajtását az akadályok igen késleltetik. Általában az utolsó években hódít a német iskola rendszere. Az elemi iskolában a tantárgyak ezek: erkölcstan (vallástan nélkül), az anyanyelv, számolás, rajzolás, ének, torna katonai gyakorlatokkal. A felsőbb tagozatban: földrajz, történet, természetrajz. Iskoláik szervezésében sokszor tekintettel vannak a japánoknál bevált tapasztalatokra. A közoktatási miniszter főgondja ezenkívül a tanítóképzés szervezése is, ami azért is szükséges, mert a tanítókbán már eddig is hiány mutatkozik.

Mint Japán iskoláiban, Kinában is előnyben van az európai nyelvek közt a többivel szemben: az angol. Újabban a németek sokszor és eredménnyel küzdöttek a német nyelvnek az angollal való egyenjogosításáért. Érdekes, hogy az egyetemen vannak fakultások, amelyeknek előadási nyelve kizárólag német; így az orvosi, gyógyszerészeti és erdészeti szakon. A középiskolákban két idegen nyelvet tanítanak, mint Japánban; ezek közül az egyik az angol, a másik pedig szabadon választható. Ezek közé tartozik a német, francia, japán és orosz.

A köztársasági Kina új korszakot kezd tehát a mennyei birodalom köznevelése terén is. Nagy a buzgóság, sok az akadály. A buzgóság, a kitartás, a modern szellem szeretete azonban le fogja győzni az akadályokat, csak a józan mérlegelés, a hagyományok, a nemzeti elem, Konfucius legyen az az alap, amelyen az új köznevelést fel akarják építeni.

Ágner Lajos.

A nevelés kérdése és a regényirodalom.

Néhány regényből egyes, nem-pedagógus íróknak bennünket közelről érdeklő gondolatait ismertetjük a következőkben (v. ö. «A nevelés kérdése és a színpad» *M. P.* 1914, 91. k. II.).

Kiindulásunk *Thomas Mann* klasszikussá nőtt *Buddenbrook's*-ának

egy mesteri fejezete (II. k., 11. r., 2. fej.), 50—60 oldal legművészibb pedagógiai pszichológia: a 15 éves Hanno egy napja a nehéz, téli felkeléstől, iskolábarohanástól, a késés gyötrelmeitől egészen a züm-mögő gáz és áradó gőzfűtés melegével lankasztó iskolaszobáig, a különféle órák és tanárok hol izgalmasabb, hol nyugalmasabb mozgó-képeitől az otthon váró tiltott, művészi gyönyörűségig: a zongoráig; mindez pedig megokoltan túlozva azzal, hogy e benyomások egy betegesen gyenge és exaltált gyermek, a meghatóan degenerálnak rajzolt Hanno lelkébe rögződnek. E fejezet nem durva irányzatosság-gal, de művészi teljességgel érinti az iskola és az otthon, a tanulás és a fejlődő művészi ösztön, a tanár és tanítvány viszonyát több-személyes és különféle szembesítésben, a kivételesen érző gyermeknek és társainak, de általában is a gyermekpajtáságoknak kérdéseit, stb. Őt-hat kitűnően rajzolt, aránylag új tanári arckép («es gibt Hilfslehrer und es gibt Oberlehrer — aber Lehrer gibt es nicht» — ez a minden-esetre torzított képek szomorú eredménye), egy Realuntersekunda 25 (25!) tanulója és — mind él! A padfaragó diák, ki bicskáját be-csukva, zajjal kel fel és leülve arcátlanságot súg a szomszédjának, hogy aztán újra tovább faragjon; a sápadt és féltékenyen irigy emi-nens, kitől tanárai nem kérdeznek úgy, hogy valaha is ne tudhasson; a visszataszító diák, kit a tanárok érdemtelenül elkényeztetnek, hogy igazságosságuk látszatát óvják; a könyvből kiolvasók ravaszkodásai, melyeket — önkénytelenül bár — az észre-nemvevő tanár szentesít legjobban, mikor a csalót megdicséri és a mindent látó osztályt, sőt magát a csalót is meggyőzi ekképen elhittetett «szorgalmáról»; a szomszéd, ki önkénytelenül odábbhúzódik az osztály szégyenének bélyegzett szomszédja mellől, noha ennek hátránya a megdicsért mögött csak az, hogy rajtacsípték; a csendes, jólelkű gyermek, kivel a gyenge és félszeg tanár egyedül és csak azért érezteti büntető tekin-télyét, mert ilyennek ismeri és a fején táncoló szemtelenségbe nem mer belekötni: úgy látszik, e jelenségek csirái kipsztiíthatatlanul ten-yésznek az iskola levegőjében. E költői remekből két típust akarunk ezúttal jobban kiemelni. Az egyik az «előkelő» diákfajta, mely, hide-gen ügyelve a távolságra, még a társaitól használt gúnynévvel sem illeti tanárát, mert ez mégis bizonyos lelki felolvasás jele, hanem az «úr» odabiggyesztésével marad meg vele szemben. idegennek. A másik a tanulók haladásának tönkretetésével megfélemlítő tanító-típus. Lé-nyegében ugyanis — amire még tudtunkkal nem mutattak rá — e két, Th. Mann-nál már élő típus kidolgozott kontrasztja adja kevésbé gazdag öccse: *Heinrich Mann*, igazán pedagógiai és ilyenül az utóbbi években legjelentékenyebb regényének, *Professor Urrat, oder das Ende eines Tyrannen* (1906), alapjait. (Magyarul: *Ronda tanár úr*.)

Először: A *Hét*, 1913, azután Téván-könyvtár 51—55 f., 1914., 1 kor. 20 fill.)

Raat professzor (gúnyneven Unrat) ama közismert típus elmélyítése — és pedig nem sok újtással —, mely a diáokban, a szűklátókörű zsarnok kicsinyességével, született ellenséget lát, akire vadászik és ha rajtacsípte, bizonyítványának, sőt pályájának elrontásával fenyegetőzik. E regényben ez a karakter egészen az aljasságig teljesedik a tekintélyét kétségbevonó, fölényesen tehetséges úri fiú, Lohmann, hideg elérhetetlenségének lacerálására. Raat törekvése, majd rögeszméje e fiút, aki egyedül *nem* szólítja a gúnyneven, rajtacsípní; ez teszi egy közönséges lelkű «művész» bolondjává és szomorú áldozatává. E nő azután a talajtvesztett görög tanárt az életnek tartott iskolából kirántja az élet kemény iskolájába és a lejtő alján összezúzza. Az iskolai életnek és problémáknak itt természetesen részletezhetetlen érintése számos, többé-kevésbé érdekes és legtöbbszörire az általános, modern felfogással egyező, bíráló megjegyzésnek szolgál indítékul.

De bármily izgató és sürgető kérdésnek tartjuk is a korunk intelligenciájának elégtelenségétől — persze csak negative — körvonalozott pedagógiai ideálnak legalább nagy vonásokban való meghatározását, részletekbe nem bocsátkozhatunk. E feladat kiváló érdekére és szinte elengedhetetlen szükségszerűségére csupán fel akarjuk hívni a figyelmet, nevezetesen egy oly íróval kapcsolatban, aki e szempontból még nem részesült a nevelők részéről őt illető figyelemben, akinek munkái pedig valóságos kincsesbányái a modern ízlés pedagógiai irányelveinek. *Strindbergre* gondolunk és főleg szubjektív tárgyú írásaira (pl. a «*Sohn einer Magd*» stb.), melyeknek teljes német kiadása nagy mértékben könnyítené e felette kívánatos átböngészést.

A pedagógia egy speciális és szűk terére utal *M. Prévost*nak az a sok port felvert regénye, mely a nevelőnők és, amennyire célzatosságának hatás keresése engedí, általában a francia házi nevelés kérdésével foglalkozik. A *Les Anges Gardiens*, mely 1913-ban jelent meg először s ugyanez évben 42. kiadását láttuk, pörökön és polemikákon át még ugyancsak 1913 októberében színpadra is került a párisi Comédie Marignyben (J. J. Frappa és H. Dupuy-Mazuel dramatizálásában) és nálunk is többször volt róla szó (pl. *M. Figyelő*, 1913, 468—471. l.). Így bizonyára ismert tényekre mutatunk, mikor Prévost irányzatos túlzását és idegenellenes, nemzeti színezését felmúltjuk. Művészietlen volna, ha bizonyos ellenmondásokra, melyek a franciák mai nemzeti érzése és Prévost felfogása közt fennforognak, túlzott súlyt helyeznénk. Prévost regénye több mint esztendővel a háború előtt íródott és költői felépítése szerint nem lehet a nemzeti

tüntetés tekintenünk főcéljául; már a francia Rosalie szerepe is kétségtelenné teszi, hogy itt elsősorban általában a nevelőnők alkalmazása az az idegenség, melyet a francia jótársaság veszedelmének bélyegez. Mindamellett, ahogy itt-ott, a mese mentén, alkalom adódik a nemzetiségi szépséghibák mellékes fessegetésére, szerzőnk nem több kímélettel hangsúlyozza a faját képviselő angol és olasz nevelőnőben a szövetséges angolnak meg a semleges fajtestvérnek a gallságra veszedelmes és gyűlöletes nemzeti vonásait, mint akár a német Fräuleinben a ma barbár ellenségként gyűlölt német nemzeti ellenszenvességét, ami valamelyest mindenesetre jellemző az elfogulatlan, művelt franciák háborúelőtti érzésére. Igazoltnak látszik t. i. ezzel is, hogy a francia szabad és gögös xenelasiája (ami minden erős nemzeti érzéssel szükségkép fellép), nem választotta kizárólagos objektumául a germán fajiságot. Rendes viszonyok között a németben körülbelül csak úgy érezte az ellenséges idegent, mint az olasz «testvérben». Semmi nyoma nincs itt a revanche-eszmével dühített népgyűlölet mélyebb gyökereinek, akárhogy tájtékozzanak ma a legműveltebbeknek hitt francia írók is. Az olasz Sandra, a német Mag, az angol Fanny, sőt nagyjában még a francia Rosalie is, e nevelő «őrangyalok», Prévost könyvében egyaránt a család olyan romboló szerveiként tűnnek fel, hogy a Leroux préfet szájába adott szomorú összegezést (La Petite Illustration, 1913, 4. sz. 123. k. l.) bátran vehetjük az író harcos gondolatának. Eszerint egy 18—20 éves leány csak végső szükségben hagyja el otthonát: ennek tíz esetből kilenben meggondolatlan-ság, a családi kör lehetetlenné válása (az apa új házassága, erkölcs-telen anya, botrány) vagy gáláns kaland az oka; legfeljebb egy esetben lehet e tényben becsületes, derék szülőknek meggondolt, bátor tettét keresnünk. Természetesen ama kilenc a zavart és hazugságot fogja halmozni, hogy senkise láthasson családi titkába: hamis a név, szülőhely, bizonyítványok stb. És meggondolatlan szülők ilyen rejtélyes kiismerhetetleneket eresztenek be legbensőbb életükbe, ilyenekre bízzák legtörekenyebb kincseiket: leányaikat. E bajokat kikerülendő, Prévost azt tanácsolja, hogy házhoz járó óraadókkal kell a gyermekeket idegen nyelvekre taníttatni, bár különben — a szerencsés nemzet fiának kissé elvakult göggyével — az egész idegennyelvtanulásnak nem látszik oly nagy fontosságot tulajdonítani, mint például mi szoktunk az azok ismeretére jóval inkább ráutaló viszonyaink között.

Marót Károly.